

11. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi

Bildiriler Kitabı - I

(Eğitim - Felsefe - Psikoloji)

İstanbul, 2023

ilem
ilmi etüdler derneği

İLMİ ETÜDLER DERNEĞİ (İLEM)

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah., Türbe Kapısı Sok., No:13, 34672 Üsküdar, İstanbul/Türkiye
Telefon: +90 (216) 310 43 18 • Fax: +90 (216) 310 43 18 • E-Posta: bilgi@ilem.org.tr

Editörler

Talha Erdoğan
Şeyda Karabatak

Tashih

Esad Mücahit Eskimez
Betül Sezgin
Rabia Kevser Mumcuoğlu
Zeynep Düzen

Tasarım ve Uygulama

Abdullah Fuad Kılınçlı
Beyza Nur Onurcan

ISBN: 978-605-7824-22-6 (Tk) - 978-605-7824-23-3 (l.c)

Düzenleyen Kurumlar

İlmi Etüdlere Derneği | Mardin Artuklu Üniversitesi | Mardin Büyükşehir Belediyesi

Destekleyen Kurumlar

Kadim Akademi | TÜBİTAK

Onur Kurulu

Abdulkadir Macit, Doç. Dr., İlmi Etüdlere Derneği (İLEM) Yönetim Kurulu Başkanı
Mahmut Demirtaş, Mardin Büyükşehir Belediyesi Başkanı
İbrahim Özcoşar, Mardin Artuklu Üniversitesi Rektörü

Düzenleme Kurulu*

Abdulkadir Macit, Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi (Başkan) | Talha Erdoğan, Ar. Gör., Sakarya Üniversitesi | Kamuran Gökdağ, Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi (Eşbaşkan) | Ahmet Koroğlu, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi | İbrahim Halil Üçer, Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi | Latif Karagöz, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi | Yunus Çolak, Ar. Gör. Dr., Kırklareli Üniversitesi | Yusuf Temizcan, İlmi Etüdlere Derneği (İLEM) | Binazir Haşımzade, İlmi Etüdlere Derneği (İLEM)

Sekreteryaya

Binazir Haşımzade, İlmi Etüdlere Derneği

*İsme göre alfabetik sırada

Bilim Kurulu*

Abdulkadir Baharççek, Prof. Dr. İnönü Üniversitesi | Abdulkadir Macit, Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi | **Abdülkadir Yıldız, Doç. Dr. Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi** | Adem Bölükbaşı, Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi | **Adem Efe, Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi** | Adem Korkmaz, Prof. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi | **Adem Levent, Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi** | Ahmet Ayhan Koyuncu, Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi | **Ahmet Gemi, Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi** | Ahmet Faruk Aysan, Prof. Dr., Hamad Bin Khalifa University | **Ahmet İğdi, Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi** | Ahmet Kırkan, Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi | **Ahmet Türkan, Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi** | Ahmet Zahid Demirciler, Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi | **Akif Pamuk, Doç. Dr., Marmara Üniversitesi** | Alev Erkilet, Prof. Dr., İbn Haldun Üniversitesi | **Ali Çançelik, Doç. Dr. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi** | Alparslan Nas, Doç. Dr., Marmara Üniversitesi | **Alpay Doğan Yıldız, Prof. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi** | Asena Demirer, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi | **Aslı Okay Toprak, Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi** | Banu Güner, Doç. Dr., Marmara Üniversitesi | **Berat Açıl, Doç. Dr., Marmara Üniversitesi** | Betül Sinan Nizam, Dr. Öğr. Üyesi, İstinye Üniversitesi | **Beyhan Kanter, Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi** | Bilal Kemikli, Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi | **Bilgin Güngör, Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi** | Birol Bulut, Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi | **Büyüamin Bezci, Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi** | Canan Özge Eğri, Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi | **Cemil Osmanoğlu, Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi** | Ercan Şen, Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi | **Erhan Tecim, Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi** | Erol Yıldırım, Dr. Öğr. Üyesi, Medipol Üniversitesi | **Ertuğrul İsmail Ökten, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi** | Eyyüp Al, Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi | **Faruk Karaarslan, Doç. Dr., Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi** | Faruk Taşçı, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi | **Faruk Düşünceli, Doç. Dr. Mardin Artuklu Üniversitesi** | Faruk Yastıçimen, Dr. Öğr. Üyesi, İbn Haldun Üniversitesi | **Fatih Savaşan, Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi** | Fatih Yiğit, Dr. Öğr. Üyesi, Medeniyet Üniversitesi | **Feridun Bilgin, Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi** | Furkan Yıldız, Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi | **Gaye Gökalp Yılmaz, Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi** | Gökhan Bozbaş, Dr. Öğr. Üyesi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi | **Gökhan Şener, Öğr. Gör., İstanbul Medipol Üniversitesi** | Gökhan Tuncel, Prof. Dr., İnönü Üniversitesi | **Hakan Hemsinli, Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi** | Halil İbrahim Kaya, Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi | **Halis Sakız, Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi** | Haluk Alkan, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi | **Haluk Songur Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi** | Hamdi Çilingir, Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi | **Hamza Remzi Eker, Arş. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi** | Harun Bekiroğlu, Doç. Dr., İnönü Üniversitesi | **Hayrettin Nebi Güdekli, Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi** | İbrahim Halil Üçer, Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **İbrahim Özçoşar, Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi** | İbrahim Taşdemir, Dr., Milli Eğitim Bakanlığı | **İhsan Fazlıoğlu, Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi** | İlhan Erdem, Prof. Dr., İnönü Üniversitesi | **İsmail Taş, Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi** | Kadir Yıldırım, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi | **Kamuran Gökdağ, Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi** | Lütfi Sunar, Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Mahmut Bilen , Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi** | Mahmut Hakkı Akin, Prof. Dr., Medeniyet Üniversitesi | **Mehmet Cüneyd Kaya, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi** | Mehmet Güneş, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi | **Mehmet Selim Ayday, Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi** | Mehmet Özturan, Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Mehmet Ulukütük, Doç. Dr., Bursa Teknik Üniversitesi** | Mesut Aytakin, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi | **Mevlüt Türk, Prof. Dr., İnönü Üniversitesi** | Muhammed Hüseyin Mercan, Doç. Dr., Marmara Üniversitesi | **Muhammed Cöçğün, Dr. Öğr. Üyesi, İbn Haldun Üniversitesi** | Muhammed Veysel Bilici, Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi | **Murat Çemrek , Prof. Dr., Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi** | Murat Kacıroğlu, Prof. Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi | **Murat Sezik, Doç. Dr., İnönü Üniversitesi** | Murat Şentürk, Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi | **Mustafa Kömürcioğlu, Dr. Öğr. Üyesi, Medeniyet Üniversitesi** | Mustafa Öztürk, Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi | **Musa Öztürk, Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi** | Mustafa Cüneyt Özşahin, Doç. Dr., Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi | **Mustafa Ercan Kılıç, Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi** | Mustafa Deste, Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi | **Mustafa Tekin, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi** | Nazmi Çiçek, Arş. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi | **Necati Anaz, Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi** | Necip Yıanık, Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi | **Nihat Erdoğan, Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi** | Osman Çalışkan, Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi | **Ömer Bozkurt, Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi** | Ömer Çaba, Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi | **Ömer Türker, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi** | Rahim Acar, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi | **Rahile Kızılkaya Yılmaz, Doç. Dr., Marmara Üniversitesi** | Ramazan Turgut, Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi | **Remzi Avcı, Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi** | Reşit Yıldız, Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi | **Saim Bilici, Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi** | Serhan Afacan, Doç. Dr., Marmara Üniversitesi | **Serhat Harman, Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi** | Serhat Anıtkar, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi | **Sitku Karadeniz, Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi** | Süleyman Güder, Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi | **Süleyman Şanlı, Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi** | Şükrü Sim, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi | **Taha Eğri, Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi** | Turgut Akyüz, Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi | **Ümran Ay, Doç. Dr., Marmara Üniversitesi** | Veysi Ünverdi, Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi | **Yunus Cengiz, Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi** | Yunus Kaya, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi | **Yusuf Alpaydın, Doç. Dr., Marmara Üniversitesi** | Yusuf Doğan, Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi | **Yusuf Ziya Gökçek, Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi** | Zeynep Hafsa Orhan, Doç. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi | **Ziya Polat, Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi** | Zülküf Kara, Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi

*İsme göre alfabetik sırada

Organizasyon sürecinde destekleri için, Selman Sağlam, Rümeyşa Altındış, Sümeyye Cinişli, Furkan Cinişli, Şeyda Karabatak, Nurcan Bayram, Süheyla İslamoğlu, Nur Zengin, Ömer Çolak'a teşekkür ederiz.

İlmi Etüdler Derneği (İLEM)

2002 yılında kurulan İlmi Etüdler Derneği, geleneğin birikiminden yeni bir düşüncenin inşasına fikrini paylaşan ilim insanlarının yetişmesine zemin oluşturacak ve insanlığın sorunlarına çözüm üretecek çalışmalar gerçekleştirme gayretindedir.

İLEM, düşünce dünyamızda müspet gelişmelere yol açabilmesi için akademik çalışmanın mahiyet ve gayesi üzerine yeniden düşünmenin gerekliliğine inanmakta ve ilmi çalışmalarını bu yönde şekillendirmektedir. Bu kapsamda kurulduğu günden bugüne lisans ve lisansüstü düzeyde çalışmalar yürüten araştırmacılara yönelik akademik çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Lisans düzeyindeki katılımcılara medeniyetimizin kadim birikimi ve düşünce mirası yanında çağdaş dünyayı da tanımlarını sağlayan ve onlara bu yönde perspektif katan üç kademedeki müteşekkil İLEM Eğitim Programı uygulanmaktadır. Bu eğitimle gençlere düşünme, analiz etme ve yöntem becerileri kazandırılarak ilmi üretkenlikleri artırılmakta ve akademik hayata hazırlanmaktadır. Bu programın yanında lisansüstü düzeydeki araştırmacıların istifade ettiği ve kendi çalışma alanlarında derinleşmelerine imkân sunan; bünyesinde çeşitli seminer, okuma grupları, sunum ve atölye çalışmalarını barındıran İLEM Çalışma Merkezleri faaliyetleri yürütülmektedir. Bilgiye ulaşma, bilgiyi bir değerler sistemi etrafında üretme ve paylaşma gibi temel kaygılar programın temel çerçevesini belirlemektedir. İhtisas programı ile özellikle sosyal bilimler alanındaki konuların kuşatıcı, külli bir perspektif ve özgün alternatifler sunacak şekilde çalışılması hedeflenmektedir. Yine lisansüstü düzeyinde verilen akademik eğitimlerle katılımcıların bilimsel araştırma yöntemlerine vakıf olmaları ve akademik disiplini özümseyerek düşünce üretmelerine imkân sağlanmaktadır. İLEM, akademik/disipliner hususların yanında çeşitli toplumsal meselelere özgün bir yaklaşımla bakmak ve bu istikamette alternatif çözümler üretmek gayesiyle çeşitli konu başlıkları altında ulusal ve uluslararası kongreler, yaz okulları, konferanslar, paneller, anma toplantıları ve seminerler düzenleyerek kamuoyunun istifadesine sunmaktadır. Bu çerçevede, yürüttüğü çeşitli düzeydeki faaliyetlerin çıktılarını ve diğer akademik çalışmalarını yayına (kitap, dergi, rapor vs.) dönüştürmektedir. Bu kapsamda hakemli akademik dergiler olan ve ESCI başta olmak üzere uluslararası indekslerce taranan “İnsan ve Toplum” ve “Nazariyat İslam Felsefe ve Bilim Tarihi Araştırmaları Dergisi” yayımlanmaktadır. Bunların yanı sıra “İslam Ahlak Projesi”, “İslam Düşünce Atlası”, “İslamcı Dergiler Projesi” ve “İslam Siyaset Düşüncesi Projesi” gibi araştırma ve yayın projeleriyle ilmi geleneğimizi anlamaya yardımcı, geçmişimize ışık tutarak günümüzü anlamlandıracak ve böylelikle geleceğimize şekil verecek çalışmalarına da devam etmektedir.

SUNUŞ

Lisansüstü eğitim düzeyinde araştırmacılar, bilginin eleştirisini ve yeniden üretiminin gerçekleştirildiği bir sürecin parçası haline gelmektedir. Bu aşamada araştırmacı, üniversiteler aracılığıyla bilgiye ulaşma yetisinin kazanıldığı ve bilgi üretim süreçlerine katılımın başlangıç adımı olarak görölen lisans düzeyinin ötesine geçmektedir. 11. yılını geride bırakan Türkiye Lisansüstü alışmalar Kongresi (TLK), genç araştırmacıların bu dönüşüm sürecinde kamuoyu ile temasını mümkün kılan önemli akademik etkinlikler arasında kendisine yer bulmuştur.

Lisansüstü alışmalar bağlamında, sosyal bilimlerdeki farklı disiplinler arasında yaşanan irtibat sorunlarının çözüme kavuşturularak yeni bir zemin oluşturulması güncelliğini sürdüren bir ihtiyaçtır. Türkiye’de akademik çalışma yürüten genç araştırmacılara yönelik ulusal bir kongre olarak TLK, sosyal bilimler alanında disiplinler arası çalışmaları teşvik etme ve nitelikli, özgün akademik üretime katkı sağlama hedeflerini kendisine gaye edinmiştir. Ayrıca TLK, genç akademisyenlere çok yönlü iletişim ve tecrübe aktarımı imkânı sunarak lisansüstü çalışmaların niteliğini artırmayı ve bilim dünyasına kazandırılmasını amaçlamaktadır. Türkiye’de yaşanan özgün akademik üretim sorununu aşmak için disiplinler arası yaklaşımları teşvik ederek ortak dil ve yöntem geliştirilmesine imkân sağlamaktadır.

“Genç Akademisyenler Buluşması” adıyla 2007-2011 yılları arasında gerçekleşen bir dizi akademik gayretin mirasını devralan TLK, ilk defa 2012 yılında Türkiye’nin farklı üniversitelerinden genç akademisyenleri Konya’da bir araya getirmiştir. Yıllar içinde sırasıyla Bursa, Sakarya, Kütahya, Isparta, Muş, Burdur, Malatya illerine misafir olan Türkiye Lisansüstü alışmalar Kongresi 11. yılında, 9-12 Kasım 2022 tarihleri arasında İlmi Etüdü Derneği, Mardin Artuklu Üniversitesi ve Mardin Büyükşehir Belediyesi işbirliğinde TÜBİTAK ve Kadim Akademi’nin destekleriyle yeniden Konya’da gerçekleştirildi.

Kongrede, 120’nin üstünde farklı üniversite ve kurumdan yapılan 750’den fazla başvuru içerisinden bilim kurulu tarafından seçilen bildiriler bu kitaba dahil edildi. Edebiyat, Eğitim, Felsefe, Hukuk, İktisat, İlahiyat, İletişim, Mimarlık & Şehircilik, Psikoloji, Sanat, Siyaset Bilimi,

Sosyal Politikalar, Sosyoloji, Tarih ve Uluslararası İlişkiler disiplinlerinde bildiriler yer almaktadır. 11. TLÇK Bildiriler Kitabı, kongreye kabul edilen tebliğlerden hazırlanmış kapsamlı bir derlemedir. Kongreye kabul edilen bildirilerden 65'i kongre sonrasında hakemlik ve editörlük süreçlerinden geçirilerek 4 ciltlik bir kitapta toplanmıştır. Elinizdeki bu cilt, kongre kapsamında Psikoloji, Felsefe ve Eğitim alanlarında sunulan 17 bildirden oluşmaktadır.

11. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi'nin gerçekleştirilmesi için başından beri yoğun çaba sarf eden Sayın Rektör İbrahim Özcoşar şahsında Mardin Artuklu Üniversitesi'ne, Sayın Büyükşehir Belediye Başkanı Mahmut Demirtaş şahsında Mardin Büyükşehir Belediyesi'ne ve İLEM'in kıymetli mensuplarına içtenlikle teşekkür ederiz. Ayrıca, bildirilerin kabul ve değerlendirme sürecinde katkılarını bizden esirgemeyen bilim kurulu üyelerine müteşekkirimiz. Kuşkusuz, en büyük teşekkür çalışmalarıyla kongreye ve bu kitaba katkı veren genç akademisyenlerdir. Kongre sonuçlarının yer aldığı bu çalışmanın akademik camiaya özgün katkılar sunmasını, lisans ve lisansüstü çalışmalarına kaynak teşkil etmesini temenni ediyoruz.

Talha Erdoğmuş & Şeyda Karabatak

11. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı Editörleri

İÇİNDEKİLER

EĞİTİM

Setenay Güler

Kızıltepelî Çeçenlerin Eğitimsel Deneyimlerine İlişkin Bir Çözümleme 13

FELSEFE

Ahmet Hamdi İşcan

William James Düşüncesinde Bölünmüş Benlik Sorunu 27

Hasan Remzi Eker

Şehrin Akademik Araştırmalara Konu Edilmesi ile Üniversitenin "Beklenti" Bağlamında Şehir Düşüncesi İlişkisi: Mardin Örneği 49

İlknur Eliş

Doğrudan Algı Savunusu: J. Searle'ün Algısal Yönelimsellik Ve J. Gibson'ın Ekolojik Psikoloji Kuramlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış 69

Mehmet Esendemir

Mesnevi'nin "Halkın Ululaması ve Alıcıların Rağbeti Yüzünden Bir Adamın Hastalanması ve Bir Muallimin Hikâyesi" Temsili İle Post-Truth'u Anlamak 81

Muhammet Emin Vatansver

İktidar Bağlamında Coğrafi Bilginin Kullanımı: İbrahim Müteferrika'da Coğrafya İlminin Siyasi Önemi 97

Murat Akbaş

Larry Laudan'ın Bilimsel İlerleme Anlayışı 119

Ruveyda Aksel

Rene Guenon'da Bilgi, Bilim ve Felsefe 137

Sedat Bingöl

Sessizliğe Davet: Wittgenstein'da Anlamın Sınırları ve Etik.....153

Şehriban Yalap

Hannah Arendt Bağlamında Kötülük Problemi165

Şeyma Cengiz

Deleuze Felsefesinde Düşünce ve Yaşam Bağıntısının Temelleri.....171

Taha Cem Aydın

Teorik ve Pratik Arasında Estetiğin Konumu: Platon ve Kant185

PSİKOLOJİ

Edanur Kaya

Özel Gereksinim Gerektiren Çocukların Ailelerinin Psikolojik Süreçleri: Stres, Depresyon, Anksiyete ve Duygu Dışavurumu.....215

Elif Karataş

Kaygı Bozukluğu Olan Çocuklarda Bilişsel Davranışçı Terapi Uygulamaları ve Etkliliği Üzerine Bir Sistematik Derleme.....221

Fatma Betül Güneş

Yeni Nesil Bir Kaygı Olarak İklim Anksiyetesi: Bir Metafor Analizi Çalışması237

Melis Hıdır

Devlet Koruması Altında Büyüyen Bireylerin Kurum Bakımı Yaşantılarındaki Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerinin İncelenmesi251

Muhammet Erkam Gökdemir & Halil Ekşi

Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması267

Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması

Muhammet Erkam Gökdemir* & Halil Ekşi**

Öz: Benlik saygısı; kişinin kendini değerlendirmesiyle beraber ortaya çıkan, kendisini olduğundan aşağı ya da üstün görmeden kendinden memnun olma durumu biçiminde tanımlanmaktadır. Benlik saygısının düşük olması, bireylerde psikolojik iyi oluşu olumsuz etkileyebilmektedir. Alanyazın incelendiğinde 7-12 yaş arasındaki çocukların benlik saygısı düzeylerini ölçen güncel bir ölçme aracının olmadığı gözlenmiştir. Bu çalışmanın amacı; Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'ni Türkçeye uyarlayarak 7-12 yaş arası çocuklar için geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir. Çalışma 290 çocuk üzerinde yapılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 21 programı ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) kullanılmıştır. Uyarlama sürecinde öncelikle ölçeğin İngilizceden Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Bunun için hem İngilizce dili uzmanlarından; hem de ruh sağlığı alanında çalışmalar yapmakta olup İngilizceye iyi düzeyde hakim olan uzmanlardan yardım alınmıştır. Çevrilen ölçek daha sonra, 7 – 12 yaş aralığında 10 çocuğa uygulanmış ve çocuklardan geri bildirimler alınarak ölçeğe son şekli verilmiştir. DFA sonucunda ölçeğin tek boyutlu yapısının doğrulandığı görülmüştür. Ölçeğin uyum değerleri, ölçeğin DFA sonuçlarının kabul edilebilir değerler olduğunu göstermektedir. Tüm faktör yükleri anlamlıdır ($p < .001$) ve .38 ve .76 arasında değişmektedir. Ölçeğin ölçüt geçerlik çalışması için Coopersmith Öz-Saygı Envanteri'nin "genel öz-saygı" alt boyutu kullanılmıştır. Bulgular, Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin Türk örnekleminde geçerli ve güvenilir olduğunu ortaya koymuştur. Her bir maddenin 4 olası yanıt içerdiği ölçekte, negatif maddeler tersine çevrildiğinde 10 ile 40 arasında değişen puanlar alınabilmektedir. Ölçekten alınan toplam puanın artması bireylerin benlik saygısı düzeylerinin arttığı anlamına gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Benlik Saygısı, Rosenberg, Ölçek Uyarlama, Çocuk, Öz-Saygı.

Giriş

Benlik saygısı kavramına ilişkin bugüne dek birçok tanımlama yapılmıştır. Bu tanımlamalar benlik saygısını; "bireyin kendisine yönelik olumlu ve olumsuz tutumları"¹; "bireyin kendisini yeterli, değerli ve önemli olarak değerlendirmesi"²; "kişinin kendini değerlendirmesiyle be-

* Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Marmara Üniversitesi. erkamgokdemir@gmail.com

** Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Marmara Üniversitesi. halileksi@marmara.edu.tr

1 Morris Rosenberg. "Rosenberg self-esteem scale." *Journal of Religion and Health*. (1965).

2 Stanley Coopersmith. *The antecedents of self-esteem*, (San Francisco: W. H. Freeman and Company, 1967).

raber ortaya çıkan, kendisini olduğundan aşağı ya da üstün görmeden kendinden memnun olma durumu"³; "kişinin kendini gururlu, gayretli, etkin, başarılı hissetmesi"⁴; gerçek benlik ile ideal benlik arasındaki fark" gibi formlarda açıklamıştır. İdeal benlik bir kişinin nasıl olması gerektiğini, gerçek benlik ise bir insanın gerçekte nasıl olduğunu ifade eder. Bu iki benlik ne kadar çok örtüşürse kişiler kendilerini daha çok olumlu algılar ve yüksek benlik saygısına sahip olurlar⁵. Tafarodi & Swann ise benlik saygısını öz-sevgi ve öz-yeterlik olarak 2 boyutta incelemiştir.⁶ Kendini sevmeye, bireyin kendisini değerli görmesini ve sosyal bir varlık olarak onaylanmasını ifade ederken; öz-yeterlik, kişinin kendisini yetkin, etkili ve kontrol sahibi olarak görmesidir.⁷

Bugüne dek yapılan araştırmalar, benlik saygısının bireydeki pek çok psiko-sosyal boyut ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Ruhsal sağlığın iyi oluş düzeyi⁸ arkadaş ve aileden sosyal destek alma düzeyi,⁹ anne-babanın eğitim ve gelir düzeyi,¹⁰ anne – babanın birliktelik veya ayrı olma durumları,¹¹ sahip olunan cinsiyete uyum sağlayabilmek¹², akran zorbalığına uğramak,¹³ duygusal ve fiziksel ihmale uğramak¹⁴ ve beden imajı¹⁵ gibi pek çok değişkenin benlik saygısı üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Benlik saygısı üzerindeki birçok psiko-sosyal faktörün yanında, egzersiz yapıyor olmak gibi fiziksel faktörlerin dahi etkili olduğuna dair araştırmalar bulunmaktadır.¹⁶

- 3 Elif Güneri-Yöyen, "Çocukluk çağı travması ve benlik saygısı," *International Journal of Social Sciences and Education Research* 3, no. 1 (2016).
- 4 İshak Özkan, "Benlik saygısını etkileyen etkenler," *Düşünen adam* 7, no. 3 (1994): 4-9.
- 5 Mustafa Tözün, "Benlik saygısı," *Actual Medicine* 18, no. 7 (2010): 52-57.
- 6 Romin W. Tafarodi, William B. Swann, "Self-liking and self-competence as dimensions of global self-esteem: Initial validation of a measure," *Journal of Personality Assessment* 65, (1995): 322-342.
- 7 Tayfun Doğan, Ali Eryılmaz, "İki boyutlu benlik saygısı ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkilerin incelenmesi: An examination of the relationships between two-dimensional self-esteem and subjective well-being," *Pamukkale University Journal of Education* 33, no:1 (2013): 107-117.
- 8 Jochen Gebauer, "Relationship between self-esteem and psychological health. (Unpublished master dissertation, University of Cardiff, 2013).
- 9 Tözün, Benlik saygısı," 52.
- 10 Özkan, "Benlik saygısını etkileyen etkenler," 4.
- 11 Nergüz Bulut-Serin, Sevda Öztürk, "Anne-babası boşanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri," *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 8, no. 2 (2007): 117 - 128.
- 12 Robert Josephs, Hazel Markus, Romin W. Tafarodi, "Gender and self-esteem," *Journal of Personality and Social Psychology* 63, no 3 (1992): 391-402.
- 13 Didem Polat-Külcü, Hacer Çetin, "Examination of peer victimization and self-esteem in children," *Journal of Adnan Menderes University Health Sciences Faculty* 5, no. 2 (2021): 261-274.
- 14 Güliz Onat, Hüsnüye Dinç, Sevil Günaydın, Figen Uğurlu, "Çocukluk döneminde yaşanan ihmal veya istismarın benlik saygısına etkisinin incelenmesi," *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi* 3, (2016): 9-15. DOI:10.17681/hsp.61140 HSP [Erişim tarihi: 04.05.2016].
- 15 Richard Strauss, "Childhood obesity and self-esteem" *Pediatrics* 105, no. 1 (2000): e15.
- 16 Robert Sonstroem, William Morgan, "Exercise and self-esteem: Rationale and model," *Medicine & Science in Sports & Exercise* 21, no. 3 (1989): 329-337.

Benlik saygısını incelerken benliğin oluşumu ve benlik kavramının gelişimi üzerinde durmak faydalı olacaktır. Tözün'e göre benlik kavramı; bireyin kendisine yönelik algıları, duyguları ve tutumları olup bireyin kendisinin kim olduğu ile ilgili fikirlerini ifade etmektedir.¹⁷ Yani benlik kavramıyla; insanın kendi benliğini algılayış ve kavrayış biçimi olarak kendisini nasıl görüp, nasıl değer biçtiği hakkında bilgi edinilebilmektedir.

Benlik kavramının oluşumunu ve gelişimini inceleyen yaklaşımlardan biri bilişsel yaklaşım olmuştur. Bilişsel yaklaşıma göre benlik, bireyin deneyimlerinden çıkarım yapılarak düzenlenmiş bir bilişsel yapıdır. Bu bilişsel yapı, kişinin kendi hakkındaki bilgileri hızlı ve etkili bir biçimde işlemesine yardımcı olan benlik şemalarına dayanır. Kişi, her bir olgu için hem kendini tanımlayan hem de benlik kavramı hakkında çıkarım yapmasına yol açan benlik şemalarını kendi bilişsel yapısında bulundurmaktadır. Böylece herhangi bir durum karşısında kendi tutumunu hızlı ve güvenli bir şekilde belirleyip, ona göre davranması kişi için mümkün olabilmektedir.¹⁸

Benlik kavramı, özellikle insancıl yaklaşımda kendisine önemli bir yer bulmuştur. Öyle ki bu yaklaşıma göre; bireyin psikolojik açıdan sağlıklı ya da sağlıksız oluşu, çok büyük oranda benlik kavramının öz-bene uygun olarak gelişmesine bağlanmıştır. Bu yaklaşıma göre eğer bireyin çocukluktan itibaren sahip olduğu deneyimler, kendini doğru algılamasını sağlıyorsa, birey hayatta üst düzeyde fonksiyonda bulunabilecektir. Aksine bireyin sahip olduğu deneyimler kendini doğru algılamasına engel oluyorsa; o zaman özünü gerçekleştirme doğrultusunda davranamayacağı için, alt düzeyde fonksiyonda bulunacak ve bu sonuç onun psikolojik bakımdan sağlıksız olmasına neden olacaktır.¹⁹

Psikolojik danışmayı insancıl yaklaşım zeminine taşıyan Rogers, benlik kavramı üzerinde önemle durmuş ve kişinin psikolojik olarak iyileşme potansiyelini doğrudan benlik saygısına bağlamıştır.²⁰ Rogers'a göre; birey, benliği ile ilgili geçmişten bugüne sahip olduğu bilgilerle tutarlı olmayan bir bilgi ile karşılaştığı takdirde kaygı yaşamaya başlar. Benlik algısı ile tutarsız ve benliği tehdit eden bu bilgi, yoğun düzeyde algılandığında bireyi savunma mekanizmaları kullanmaya iter. Bu savunma mekanizmalarının (inkar, çarpıtma vb.) kullanımının yoğunlaşmasıyla beraber bireyin benliği ile gerçeklik arasındaki uyumsuzluk büyümeye başlar. Uyumun sağlanamaması ve uyumsuzluğun büyümesiyle bireyin tutarsız bilgilere karşı korunma sistemi çöker ve ortaya aşırı kaygı hali çıkar. Netice olarak; psikolojik danışma sürecinde de bireylerle, benlik saygısını tehdit eden bu kaygılar dikkate alınarak

17 Tözün, "Benlik saygısı," 52.

18 Vesile Oktan, Mustafa Şahin, "Kız ergenlerde beden imajı ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi," *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 7, no. 2 (2010): 543-556.

19 Sırrı Akbaba, *Psikolojik Sağlığı Koruyucu Rehberlik*, (Ankara: Pegem, 2014).

20 Carl Rogers, *On Becoming a Person: A Therapists View of Psychotherapy*. (Houghton Mifflin, 1961).

ve psikolojik danışman tarafından birey karşısında benlik saygısını önemseyen bir konumlanma sağlanarak çalışılmaktadır.²¹

Birey için, benliği ile ilgili karşılaştığı tutarsız bilgiyi kabul etmesinin zorluğu koşullu kabul ortamında büyümüş olmaktan kaynaklanmaktadır. Koşullu olarak gösterilmiş sevgi, şefkat ve saygı ortamında büyüyen çocuklar; sadece ebeveynlerinin uygun gördüğü özelliklerini sürdürmeyi öğrenir, kendi zayıflık ve hatalarını ise inkar ederler. Netice olarak da gelecekte sağlıklı bir benliğe ulaşma becerileri zayıflar. Benliğini dışarıdan gelecek onaya bağlı olarak sürdüren kişilerin zamanla artan çarpıtma ve inkar savunma mekanizmaları nedeniyle gerçek benlikleriyle aradaki fark açılırken benlik saygısını sağlamaları zorlaşır.²²

Kişinin sağlıklı bir benlik algısı oluşturması; benliğinin başkaları tarafından onaylanmaya çağını bilse dahi kendi hatalarını kabul etmesiyle mümkündür. Bu ise ancak koşulsuz kabul ile sağlanabilir. Koşulsuz kabul ortamında büyüyen çocuk, herhangi bir koşul olmaksızın ait olduğu ailede daima kabul göreceğini ve sevileceğini bilmektedir. Böylece çocuklar; kabul edilmelerine tehdit oluşturacak düşüncelerini ve duygularını inkar etme ihtiyacı duymazlar. Zayıf yönlerini de rahatça benlik kavramlarıyla özdeşleştirebilirler. Bununla beraber, koşulsuz olarak kabul görülmeyen bir ailede büyümüş olmak da kişinin yaşamı boyunca sağlıklı bir benlik algısıyla yaşayacağı anlamına gelmemektedir. Psikolojik danışmanlar, danışma sürecinde koşulsuz kabulün sağlandığı bir ortam oluşturdukları takdirde bireylerin kendi duygu ve düşüncelerinin tamamen farkına varmaları ve benlik bütünlüğüne ulaşmaları bu sayede mümkün olabilir.²³

Bu çalışmanın amacı; Rosenberg'in 1965'te geliştirmiş olduğu Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nden, 2021'de Wood ve arkadaşları tarafından çocuk formuna uyarlanan Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'ni²⁴ Türk kültürüne uyarlamaktır. Çocuklarda benlik saygısının ölçülmesinde Türk kültüründe kullanılan araçlara bakıldığında Coopersmith Öz- Saygı Envanteri'ne rastlanmaktadır.²⁵ Türkiye'de özellikle 7- 12 yaş arasındaki çocukların benlik saygısı düzeyini ölçebilecek güncel bir ölçme aracının olmaması yönüyle bu ölçek uyarlama çalışmasının, çocuklara yönelik ruh sağlığı çalışmalarında önemli bir ihtiyacı karşılayacağı ve literatüre fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

21 Rogers, *On becoming a person*.

22 Jerry Burger, *Kişilik*, çev. İ. Deniz. Erguvan, (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2021), 422.

23 Burger, *Kişilik*, 422.

24 Carly Wood, Murray Griffin, Jo Barton, Gavin Sandercock, "Modification of the Rosenberg scale to assess self-esteem in children," *Frontiers in Public Health*, (2021): 731.

25 Erzen P. Onur, "*Self-esteem in children and ICs antecedents*". (Yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 1981).

Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin, hem bireysel psikolojik danışma ve psikoterapi çalışmalarında, hem okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarında, hem de alanda yapılan bilimsel çalışmalarda kullanılabileceği düşünülmektedir. Benlik saygısı düzeyinin çocuklar üzerindeki psikolojik etkileri düşünüldüğünde, Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin benlik saygısı düşük çocukların fark edilmesi ve buna bağlı olarak destekleyici çalışmaların hazırlanması için oldukça büyük bir önem taşıdığı söylenebilir. Wood ve arkadaşlarının 2021 yılında çocuk formuna uyarladığı bu ölçek, tek faktörlü olup; 5 ters kodlanmış maddenin bulunduğu toplam 10 maddeden oluşmaktadır ve çocuklardaki benlik saygısı düzeylerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Her bir maddenin 4 olası yanıt içerdiği ölçekte, negatif maddeler tersine çevrildiğinde 10 ile 40 arasında değişen puanlar alınabilmektedir. Ölçekten alınan toplam puanın artması bireylerin benlik saygısı düzeylerinin arttığı anlamına gelmektedir.

Yöntem

Çalışma Grubu

Çalışmaya 7 - 12 yaş aralığında ($Ort. = 11.01$, $S = .96$.) İstanbul'da çeşitli ilk ve ortaokullarda eğitim gören 290 çocuk katılmıştır. Çalışmaya katılım sağlayan çocukların 2'si 7 yaşında, 5'i 8 yaşında, 7'si 9 yaşında, 61'i ise 10 yaşında, 114'ü 11 yaşında ve 101'i 12 yaşındadır. Çalışmaya katılanların % 42.8'i kız ($n = 124$), % 57.2'si erkektir ($n = 166$).

Veri Toplama Araçları

Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği: Wood, Griffin, Barton ve Sandercock (2021) tarafından geliştirilen Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Rosenberg (1965) tarafından geliştirilmiş olan ve benlik saygısı ölçeklerinin ilki olarak bilinen Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin 7 - 12 yaş arasındaki çocuklar için uyarlanmış bir formudur. Yetişkinler için geliştirilmiş ölçek formundaki maddeler, çocuk formunda çocukların bilişsel özellikleri bakımından anlayabilecekleri biçimde revize edilmiştir. 4 aralıklı (1 = hiç doğru değil, 4 = tamamen doğru) Likert tipi ölçek ile değerlendirilen 10 maddeden oluşmakta ve tek faktörlü olarak çocuklardaki benlik saygısı düzeylerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçekteki 5 madde, benlik saygısını ölçmeye yönelik olumlu cümlelerden oluşurken diğer 5 madde ters madde özelliği taşımaktadır. Olumlu maddelere "Diğer herkes kadar değerli olduğumu hissediyorum." ifadesi örnek verilebilirken, ters maddelere "Gurur duyacağım pek bir şeyim yok." ifadesi örnek olarak gösterilebilir.

Wood, Griffin, Barton ve Sandercock (2021) ölçeği Birleşik Krallık'ta öğrenim gören 7-11 yaş aralığında 711 çocuk örnekleminde sınımıştır. Tek faktörlü yapıda olan ölçekte iç tutarlılık katsayısı .79 olarak bulunmuştur. Ölçeğin, benzer özellikleri ölçen diğer ölçek ile (LS) uyum geçerliliğinin iyi düzeyde (77.22) olduğu saptanmıştır.

Coopersmith Özsaygı Envanteri "Genel Öz-Saygı" Alt Boyutu: 1967 yılında Stanley Coopersmith tarafından geliştirilen "Coopersmith Özsaygı Envanteri", 58 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte; genel öz-saygı, sosyal öz-saygı, ev- aile özsaygısı ve okul – akademik öz-saygı ve yalan maddeler olmak üzere 5 faktörlü bir yapı bulunmaktadır. Bu çalışmada ise doğrulayıcı faktör analizi amacıyla yalnızca genel öz-saygı alt boyutu kullanılmıştır. Ölçekteki maddeler "evet – hayır" biçiminde cevaplanmaktadır. Ölçeğin Türkçeye ilk uyarlanması ve Türkçe sürümünün geçerlik ve güvenilirlik çalışması ilk kez Onur (1981) tarafından yapılmış ve bu çalışmada ölçek 127 ilkokul öğrencisine uygulanmıştır. Güçray ise (1993) ölçeğe ilişkin yaptığı geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının verilerini 9 - 11 yaş arasındaki 583 ilköğretim öğrencisinden toplamıştır.²⁶ Güçray çalışmasında, içtutarlılık, puan değişmezliği ve benzer ölçekler geçerliği çalışmaları üzerinde durmuştur. Yapılan güvenilirlik ve geçerlik hesaplamalarında ölçeğin toplam puanları göz önünde bulundurulmuştur. Farklı gruplarda KR-21 değerleri .83 ve .75 olduğu gözlenmiştir. Test tekrar test güvenilirliği için 51 öğrenciye iki hafta ara ile yapılan uygulamalar arasındaki korelasyon katsayısı .70 olduğu gözlenmiştir. Öz -Saygı Envanteri ile Piers-Harris Öz-Kavramı Ölçeği puanları arasındaki korelasyon katsayısı ise .72 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin genel öz-saygı alt boyutunun Türk örneklem verileri üzerinde Spearman-Brown testi yarılama yöntemi ile elde edilen güvenilirlik katsayısı .77 olarak hesaplanmıştır.

İşlem

Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlama çalışması için ölçeği geliştiren araştırmacılardan sorumlu yazar Carly Wood ile e-mail yoluyla iletişime geçilmiş ve kendisinden uyarlama izni alınmıştır. İngilizce olarak geliştirilen Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin Türkçe'ye çevrilme aşamasında iyi derecede İngilizce bilen ve ruh sağlığı alanında çalışan 3; diğer alanlarda çalışan 2 uzman tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünden 3 uzman ile panel oluşturularak İngilizce ve Türkçe formlar anlam ve dil bilgisi açısından incelenmiş, gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu aşamalar neticesinde bir Türkçe form oluşturulmuştur. Oluşturulan Türkçe form 2 uzman tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiş ve ortaya çıkan Türkçe ve İngilizce maddeler arasındaki tutarlılık incelenmiştir. Oluşturulan Türkçe formun dilsel açıdan anlaşılabilirliğini değerlendirmek amacıyla 10 öğrenci ile pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonrasında alınan geri bildirimlerle Türkçe formun öğrenciler tarafından anlaşılabilir olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca oluşturulan Türkçe form konusunda Türkçe dil uzmanından da fikir alınmıştır. Böylece ölçeğin Türkçe formunun son hali elde edilmiştir. Oluşturulan Türkçe form ile Google Docs aracılığı ile online olarak veriler toplanmıştır. Ve-

26 Songül Güçray, "Özsaygı Envanterinin Geçerlik ve Güvenirliği", *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1, (1993): 31–42.

rilerin analizinde ölçüt bağıntı geçerliği, iç tutarlık güvenilirliği ve doğrulayıcı faktör analizi yöntemleri kullanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, daha önce geliştirilmiş olan bir ölçme aracının, güncel bir çalışmada kullanıldığında orijinal faktör yapısına uyup uymadığını, uyuyor ise ne derece uygun olduğunu denetlemek amacıyla kullanılır²⁷ (Suhr, 2006; akt. Yaşlıoğlu, 2017). Bu nedenle Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin uyarlama çalışmasında yapı geçerliliğini test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin ölçüt geçerliği kapsamında Coopersmith Öz-Saygı Ölçeği'nin "genel öz-saygı" alt boyutu ile ilişkisine bakılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için ise iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri için AMOS ve SPSS 21 programları kullanılmıştır.

Bulgular

Bu çalışmada Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin uyarlanan yapı geçerliğini test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. İç tutarlığını belirlemek amacıyla Cronbach's alfa katsayısı hesaplanmıştır.

Histogram ve Q-Q Plots sonuçlarına göre verinin normal dağıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çarpıklık (.368 ve .894) ve basıklık (.274 ve .825) katsayıları -1,5 ve +1,5 aralığının dışına çıkmamıştır.²⁸ Bu sebeplerden dolayı tüm istatistikler parametrik testler kullanılarak yapılmıştır.

Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin yapı geçerliğini analiz etmek amacıyla AMOS 26 programı ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilmiş olan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonucu, öncelikle kare değerinin serbestlik derecesine bölünmesiyle hesaplanmıştır. Ki kare değerinin serbestlik derecesine oranının 5'ten küçük olması gerektiği bilinmektedir (Kline, 2005).²⁹ Bu çalışmada elde edilen oran 2,48 olarak bulunmuştur. Tabachnick ve Fidell'e göre; modelin uyum iyiliği indekslerinde TLI, CFI ve GFI için kabul edilebilir uyum değerlerinin .90 ve üzerinde olması, RMSEA değerinin ise .08 ve daha düşük olması gerekliliği bulunmaktadır.³⁰ Bu kriterler doğrultusunda modelin uyum indeksi değerlerinin tamamının yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani, modelin uyum iyiliği indeksleri doğrultusunda ölçeğin tek faktörlü yapısının kabul edilebilir seviyede olduğu gö-

27 Muhsin Murat Yaşlıoğlu, "Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması," *Istanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 46, (2017): 74-85.

28 Barbara Tabachnick, Linda S. Fidell, *Using Multivariate Statistics*. (Pearson, 6th ed.).

29 Rex Kline, *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. (Guilford Publications, 2005).

30 Barbara Tabachnick, Linda S. Fidell, *Using Multivariate Statistics*.

rılmaktadır [$\chi^2/df=2.48$, $p<.001$, $RMSEA=.07$, $SRMR=.034$, $CFI=.952$, $TLI=.935$ ve $GFI=.945$].

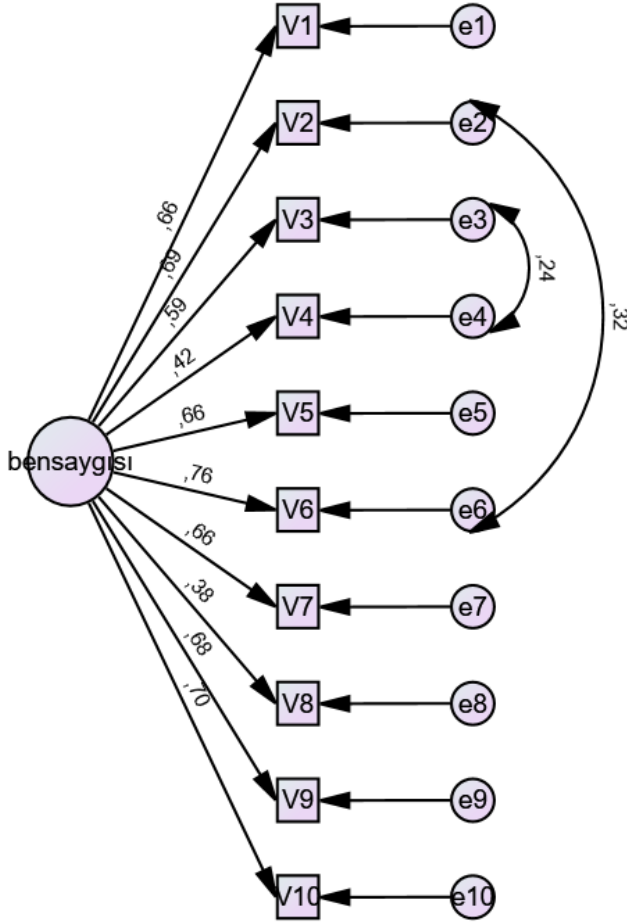
Ölçeğe ilişkin uyum indekslerine Tablo 1'de yer verilmiştir.³¹

Tablo 1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları: Uyarlanan Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin Uyum İyiliği İndekslerine İlişkin Değerleri, Kabul Edilebilir İndeksler ve Mükemmel Uyum İndeksleri.

İncelenen Uyum İndeksleri	Mükemmel Uyum	Kabul Edilebilir İndeksler	Elde Edilen Uyum İndeksleri	Sonuç
χ^2 /sd	$0 \leq \chi^2 /sd \leq 2$	$2 \leq \chi^2 /sd \leq 3$	2.48	Kabul Edilebilir Uyum
CFI	$.95 \leq CFI \leq 1.00$	$.90 \leq CFI \leq .95$.952	Mükemmel Uyum
GFI	$.95 \leq GFI \leq 1.00$	$.90 \leq GFI \leq .95$.945	Kabul Edilebilir Uyum
AGFI	$90 \leq AGFI \leq 1.00$	$.85 \leq AGFI \leq .90$.909	Mükemmel Uyum
RFI	$.95 \leq RFI \leq 1.00$	$.90 \leq RFI \leq .95$.900	Kabul Edilebilir Uyum
NFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	$90 \leq NFI \leq .95$.923	Kabul Edilebilir Uyum
TLI	$.95 \leq TLI \leq 1.00$	$90 \leq TLI \leq .95$.935	Kabul Edilebilir Uyum
RMSEA	$.00 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 \leq RMSEA \leq .08$.072	Kabul Edilebilir Uyum
SRMR	$.00 \leq SRMR \leq .05$	$.05 \leq SRMR \leq .10$.034	Mükemmel Uyum

Ölçeğe ilişkin yol diyagramına Şekil 1'de yer verilmiştir.

31 Mustafa İlhan, Bayram Çetin, "LISREL Ve AMOS Programları Kullanılarak Gerçekleştirilen Yapısal Eşitlik Modeli (Yem) Analizlerine İlişkin Sonuçların Karşılaştırılması," *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology* 5, no. 2 (2014) 26-42.

Şekil 1. Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğine İlişkin Madde Faktör Yüklerini Gösterir Yol Diyagramı.

Şekil 1'de de görüldüğü gibi ölçeğin yapı geçerliliğinin test edildiği bu uygulama sonrasında 10 maddeli ölçeğin tek boyutlu bir yapısı olduğu doğrulanmış, tüm faktör yüklerinin anlamlı olduğu ($p < .001$) ve uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonrasında madde faktör yük değerlerinin (λ) .38 ve .76 arasında değiştiği saptanmıştır. Uyum indekslerine göre orijinal ölçeğin tek boyutlu yapısının Türkiye'deki çocuk örneklemine kabul edilebilir uyum gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ölçüt Bağımlı Geçerlik Analizi

Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin ölçüt bağımlı geçerliğini sınamak amacıyla 60 kişilik grup ile, Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Coopersmith

Öz-Saygı Envanteri genel öz saygı alt boyutu arasındaki ilişki düzeyleri Pearson korelasyon testi ile incelenmiştir. Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği toplam puanı ile Coopersmith Öz-Saygı Envanteri genel öz-saygı alt boyutu toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .468, p < .01$). Korelasyon katsayılarını gösteren bulgular Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2. Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile Coopersmith Öz-Saygı Envanteri Genel Özsaygı Alt Boyutu Toplam Puanı Arasındaki İlişkilere Dair Korelasyon Katsayıları

	Coopersmith Öz-Saygı Envanteri Genel Öz-Saygı Alt Boyutu
Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	.468**

** $p < 0.01$

Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile Coopersmith Öz Saygı Envanteri - Genel Öz Saygı alt boyutu arasındaki korelasyon pozitif yönde ve $p < 0.01$ düzeyinde anlamlıdır.

Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği güvenilirliğini tespit etmek amacıyla ölçeğin tamamı için düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyonları ve Cronbach α güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyonlarına ilişkin sonuçlar Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. “Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” Maddelerinin Düzeltilmiş Madde- Toplam Puan Korelasyonu Değerleri

Maddeler	Düzeltilmiş Madde-Toplam Puan Korelasyonları
1. Kendimden memnunum.	.848
2. Bazen tamamen değersiz olduğumu düşünüyorum.	.840
3. Birçok iyi yönüm var.	.852
4. Diğer birçok çocuğun yapabildiği şeyleri ben de yapabilirim.	.861
5. Gurur duyacağım pek bir şeyim yok.	.844

6. Bazen kendimi işe yaramaz hissediyorum.	.835
7. Diğer herkes kadar değerli olduğumu hissediyorum.	.846
8. Keşke kendimi daha fazla önemseseydim.	.869
9. Sık sık başarısız olduğumu hissediyorum.	.844
10. Kendimle ilgili iyi şeyler hissediyorum.	.843

Ölçeğin madde-toplam korelasyon değerleri .835 ile .869 arasında değişmektedir.

Ölçeğin Cronbach α güvenirlik katsayısına ilişkin analiz sonucu Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin Güvenirlik Değeri

	Cronbach Alfa
Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	.862

Ölçeğin güvenirliğinin iç tutarlılık katsayısı .862 olarak bulunmuştur. Cronbach Alpha değerinin 0.70 ve üstü olması bir ölçme aracının güvenirliği için yeterli kabul edilmektedir.³² Bu nedenle Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin güvenilir bir ölçme aracı olduğu kabul edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın amacı Wood ve çalışma arkadaşları (2020) tarafından çocuklardaki benlik saygısı düzeyini ölçmek amacıyla; orijinal Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nden çocuk formuna uyarlanan Child Rosenberg Self-esteem Scale'in geçerli ve güvenilir ölçütler dahilinde Türkçeye uyarlamasını sağlamaktır.

Ölçeğin Türkçeye ilk çeviri aşamasında hem İngilizce dili uzmanlarından hem de ruh sağlığı alanında çalışmalar yapmakta olup İngilizceye iyi düzeyde hakim olan uzmanlardan yardım alınmıştır. Elde edilen ölçek İngilizce geri-çeviri ile kontrol aşamasından da geçmiştir.

32 Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı - İstatistik, Araştırma Deseni, Spss Uygulamaları ve Yorum*. (Ankara: Pegem, 2011).

Çevrilen ölçek daha sonra, 7 – 12 yaş aralığında 10 çocuğa uygulanarak çocuklardan geri bildirimler alınmış ve ölçeğe son şekli verilmiştir.

Yapı geçerliliği aşamasında ölçeğin orijinal formdaki tek boyutlu yapının mevcut çalışmada doğrulanıp doğrulanmadığını test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen bulgular orijinal formda yer alan tek alt boyutun doğrulandığını göstermektedir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen madde korelasyon değerleri .38 ile .76 arasında değişkenlik göstermektedir. Büyüköztürk'e göre .30 ve üzerinde değer alan maddeler temsil gücü bakımından yeterlidir.³³ Bundan dolayı ölçeğin orijinal formunun Türkçe'ye uyarlanması aşamasında hiçbir madde çıkarılmamıştır. Ölçeğin uyum indeksi değerlerinin kabul edilebilir olduğu ve tek boyutlu yapının bu çalışma grubunda geçerli olduğu görülmüştür. Elde edilen sonuçlar Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin geçerli bir ölçme aracı olduğuna kanıt olarak sunulabilir.

Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin yapılan analizlerde iç tutarlılık katsayısı .862 olarak bulunmuştur. Cronbach Alpha değerinin .862 oluşu, ölçeğin çocuklarda benlik saygısını ölçmede yüksek derecede güvenilir sonuçlar verdiğini göstermektedir.³⁴

Yapılan analizlerde Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin güvenilirliğine ilişkin madde toplam korelasyon katsayılarının .49 ile .79 arasında değiştiği görülmüştür. Büyüköztürk'e göre, madde toplam korelasyonunun yorumlanmasında .30 ve daha yüksek olan maddelerin, ölçeği temsil gücünün yeterli olduğu kabul edilir.

Ölçeğe ilişkin uyum ve hata indeksleri incelendiğinde ölçeğin yapı geçerliğini sağladığı, bir başka deyişle ölçek maddelerinin benlik saygısı örtük değişkenini ölçebildiği kabul edilebilir görülmektedir. Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliği için yapılan çalışmada, Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile Coopersmith Öz-Saygı Envanteri "Genel Öz-Saygı alt boyutu" arasında ($r=.468, p<.001$) pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Geçerlik çalışmaları kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucu Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin Türkçe uyarlamasının tek boyutlu yapısı desteklenmiştir.

Uyarlaması yapılan ölçek 10 maddeden oluşan tek boyutlu yapıdadır. Ölçeğin; Türkiye'de 7-12 yaş arasındaki çocuklarda benlik saygısı düzeyini ölçen güncel bir ölçek bulunmaması nedeniyle bu alanda önemli bir ihtiyacı karşılayacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan ölçeğin 10 maddeli ve kısa olması uygulanmasını kolaylaştırmaktadır.

33 Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi*.

34 Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi*.

Sonuç olarak, Çocuklar için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin faktör yapısının Türkiye örneklemini için geçerlik ve güvenirliği test edilmiş ve elde edilen sonuçlar yapısal modeli doğrulamıştır. Buna göre ölçeğin Türkçe formunun Türkiye'de yaşayan çocukların benlik saygısı düzeyini ortaya koyduğu ve yapılacak ilgili araştırmalarda kullanılabilmesi ifade edilmektedir.

Kaynakça

- Akbaba, Sırrı. *Psikolojik Sağlığı Koruyucu Rehberlik*. Ankara: Pegem, 2014.
- Bulut, Serin, Nergiz ve Öztürk. "Anne-Babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar ile Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri." *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 8, no. 2 (2007): 117 - 128.
- Burger, Jerry. *Kişilik*. Çeviren. İ. Deniz Erguvan. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2021. Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı - İstatistik, Araştırma Deseni, Spss Uygulamaları ve Yorum*. Ankara: Pegem, 2011.
- Coopersmith, Stanley. *The Antecedents of Self-esteem*. San Francisco: W. H. Freeman and Company, 1967.
- Doğan, Tayfun ve Ali Eryılmaz. "İki Boyutlu Benlik Saygısı ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: An Examination of the Relationships Between Two-Dimensional Self-Esteem And Subjective Well-Being". *Pamukkale University Journal of Education* 33, no. 1 (2013): 107-117.
- Gebauer, Jochen. "Relationship Between Self-Esteem and Psychological Health." Unpublished master dissertation, University of Cardiff, 2013.
- Güçray, Songül. "Özsaygı Envanterinin Geçerlik ve Güvenirliği", *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1, (1993): 31-42.
- Güneri-Yöyen, Elif. "Çocukluk Çağı Travması ve Benlik Saygısı" *International Journal of Social Sciences and Education Research* 3, no. 1 (2016).
- İlhan, Mustafa ve Bayram Çetin. "LISREL ve AMOS Programları Kullanılarak Gerçekleştirilen Yapısal Eşitlik Modeli (Yem) Analizlerine İlişkin Sonuçların Karşılaştırılması." *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology* 5, no. 2 (2014): 26-42.
- Josephs, Robert, Hazel Markus, Romin W. Tafari, "Gender and Self-Esteem." *Journal of Personality and Social Psychology* 63, no. 3 (1992): 391-402. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.63.3.391>
- Kline, Rex. *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. Guilford Publications, 2005.
- Onat, Güliz, Hüsnüye Dinç, Sevil Günaydın ve Figen Uğurlu, "Çocukluk Döneminde Yaşanan İhmal veya İstismarın Benlik Saygısına Etkisinin İncelenmesi." *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi* 3 (2016): 9-15. DOI:10.17681/hsp.61140 HSP, Erişim tarihi 04.Mayıs.2016, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuhsp/article/viewFile/5000131558/5000156038>
- Oktan, Vesile ve Mustafa Şahin. "Kız Ergenlerde Beden İmajı ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 7, no. 2 (2010): 543-556.
- Onur, Erzan Peker. *Self-Esteem in Children and Its Antecedents*. Yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 1981.
- Özkan, İshak "Benlik saygısını etkileyen etkenler." *Düşünen Adam* 7, no 3 (1994): 4-9.
- Polat-Külcü, Didem ve Hacer Çetin. "Examination of Peer Victimization and Self-Esteem in Children", *Journal of Adnan Menderes University Health Sciences Faculty* 5, no. 2 (2021): 261-274.
- Rogers, Carl. *On Becoming a Person: A Therapists View of Psychotherapy*. Houghton Mifflin, 1961.
- Rosenberg, Morris. "Rosenberg Self-Esteem Scale." *Journal of Religion and Health*, 1965.
- Sonstroem, Robert ve William Morgan. "Exercise and Self-Esteem: Rationale and Model." *Medicine & Science in Sports & Exercise* 21, no. 3 (1989): 329-337. <https://doi.org/10.1249/00005768-198906000-00018>
- Tabachnick, Barbara ve Fidell, Linda S. *Using Multivariate Statistics*. Pearson, ed 6th.

Tafarodi, Romin W. ve Swann, William B. "Self-Liking and Self-Competence as Dimensions of Global Self-Esteem: Initial Validation of a Measure". *Journal of Personality Assessment*, 65, (1995): 322–342.

Tözün, Mustafa. "Benlik saygısı." *Actual Medicine* 18, no. 7 (2010): 52-57.

Strauss, Richard. "Childhood Obesity and Self-Esteem" *Pediatrics* 105, no. 1 (2000): e15. <https://doi.org/10.1542/peds.105.1.e15>

Wood, Carly, Murray Griffin, Jo Barton, Gavin Sandercock, "Modification of the Rosenberg Scale to Assess Self-Esteem in Children." *Frontiers in Public Health*, (2021).

Yaşloğlu, Muhsin Murat. "Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması." *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 46, (2017): 74-85.

Ekler

Ek. 1

Çocuklar İçin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

1. Kendimden memnunum.	Çok Doğru ()	Doğru ()	Doğru Değil ()	Kesinlikle Doğru Değil ()
2. Bazen tamamen değersiz olduğumu düşünüyorum.	Çok Doğru ()	Doğru ()	Doğru Değil ()	Kesinlikle Doğru Değil ()
3. Birçok iyi yönüm var.	Çok Doğru ()	Doğru ()	Doğru Değil ()	Kesinlikle Doğru Değil ()
4. Diğer birçok çocuğun yapabildiği şeyleri ben de yapabilirim.	Çok Doğru ()	Doğru ()	Doğru Değil ()	Kesinlikle Doğru Değil ()
5. Gurur duyacağım pek bir şeyim yok.	Çok Doğru ()	Doğru ()	Doğru Değil ()	Kesinlikle Doğru Değil ()
6. Bazen kendimi işe yaramaz hissediyorum.	Çok Doğru ()	Doğru ()	Doğru Değil ()	Kesinlikle Doğru Değil ()
7. Diğer herkes kadar değerli olduğumu hissediyorum.	Çok Doğru ()	Doğru ()	Doğru Değil ()	Kesinlikle Doğru Değil ()
8. Keşke kendimi daha fazla önemseydim.	Çok Doğru ()	Doğru ()	Doğru Değil ()	Kesinlikle Doğru Değil ()
9. Sık sık başarısız olduğumu hissediyorum.	Çok Doğru ()	Doğru ()	Doğru Değil ()	Kesinlikle Doğru Değil ()
10. Kendimle ilgili iyi şeyler hissediyorum.	Çok Doğru ()	Doğru ()	Doğru Değil ()	Kesinlikle Doğru Değil ()